

Kyrkogårdsvandring Norra Ljunga

Kyrkogården i Norra Ljunga

Vi står nu på en av de äldsta kyrkogårdarna i Sävsjö. När den började användas vet vi inte men om vi bara nöjer oss med att konstatera att här har säkert begravts människor under minst åttahundra år får vi ett hisnande perspektiv.

Idag ser vi kyrkogården som en ganska fridfull plats - helgad och respekterad. Så har det inte alltid varit. Protokoll utvisar att man fått ta i med hårdhandskarna för att stävja ofog och ofrid. Bland annat visar ett protokoll från 1751 att den som orenar på kyrkogården skall sitta en söndag i stocken. Säkert ett ytterst pinsamt straff inför alla kyrkobesökare. Så sent som i mitten av 1800-talet förbjöds byborna att låta svinen gå lösa på bygatan under söndagar och helgdagar eftersom kyrkobesökarna ofta glömde att stänga kyrkogårdsportarna och svinen passade på att ta sig in och böka och ställa till.

Kyrkogården har utvidgats vid flera tillfällen under de senaste dryga hundra åren i takt med att samhället Sävsjö växte. Halva samhället tillhörde ju N. Ljunga socken.

1898 hade soldaten Kreutz från soldattorpet Svartavad byggt om stenmuren och utvidgat kyrkogården, som planerats av länsträdgårdsmästare Sällström (han hade också medverkat både på Vallsjö och Hylletofta kyrkogårdar och dessutom fått en gata uppkallad efter sig i Sävsjö).

Året 1946 var det så dags att ersätta stenmuren mot landsvägen med ett järnstaket och det tillverkades av smeden Ekelund i Sävsjö. Många minns nog hans smedja i hörnet av Sandsjövägen och Sällströmsgatan.

Så är vi framme vid 1965 då man anlade den nya delen som ni ser västerut - ett halvt hektar noga räknat, som köptes av pastoratets boställesmark i N. Ljunga stom.

Carl Mejenqvist

N. Ljunga socken är märklig på så sätt att minst fyra riksdagsmän har bott här. Det är Anders Pålsson som föddes här 1779 och dog 1841. Han bodde bl.a. i Sävsjö Mellangård och i Sävsjö Södergård. Och det är Oscar Carlström som föddes 1879 och dog 1950 och det är J.W. Petersson, som föddes 1893 och dog 1968. Men det är också Carl Johan Mejenqvist och det är honom vi ska följa i hans riksdagsarbete.

Men först en liten bakgrund.

Han föddes 1823 på Mejensjö Norregård, som en av åtta syskon, fyra bröder och fyra systrar. Han gifte sig med Anna Lisa Karlsdotter från Vrigstad. De fick också åtta barn, tre döttrar och fem söner. Den yngste, Johan Alfred, född 1870 blev med tiden kamrer för Sävsjö Sparbank och far till Filip Mejenqvist, som också blev kamrer på Sävsjö Sparbank.

Carl Mejenqvist var invald mellan åren 1876 och 1884 i Sveriges Riksdags andra kammare för Västra härads domsaga i Jönköpings län. Enligt Riksdagsordningen från 1866 skulle Andra Kammaren förnyas vart 3:e år.

Under åren 1879-1884 var han suppleant i bankoutskottet.

Under sin riksdagsmannatid lämnade han fyra motioner och att det är den egna bygdens väl och ve han har i tankarna när han formulerar dem är nog troligt. Ni ska få ta del av alla fyra motionerna.

Den första skrevs 1879. Så här lyder den (och nu får ni koncentrera er för här är det kanslisvenska:

Angående dels för vinnande av ökade statsinkomster och skyddande av den inhemska fabrikationen och dels till förekommande därav att landet överhopas med lyxartiklar, som utan olägenhet kunde undvikas, bland annat, att införseltullen å alla biljouterivaror måtte höjas till 70 öre skålpundet (uppgick då till 35 öre p.g.a. ett traktat med Frankrike).

Som ni hör är texten inte lättillgänglig men typisk för den tiden. Man får läsa den sakta. Men motionen gick alltså ut på att han tyckte att lyxen bredde ut sig för mycket i Sverige och gott kunde beskattas mer.

Motionen innehåller flera förslag och skickas till Bevillnings-Utskottet.

Första förslaget var att fläsk måtte åsättas en införseltull av 3 öre skålpundet. Och ett skålpund var ca 425 gram – knappt ett halvt kilo.

Utskottet hemställer att ärendet inte bifalls.

Vidare föreslår han att tullavgift på sulläder, bindsulor, garvade och sämskade hudar och skinn höjs från 6 till 12 öre per skålpund. Inget bifall på förslaget.

Han vill också att all järnvägsmateriel, såsom vagnar, maskiner och skenor åsätts en tullavgift motsvarande 1% av värdet, på det att sådant materiel må kunna inom landet tillverkas och icke, såsom förut skett, miljoner årligen utgå till utländska fabrikanter.

Inte heller här får Mejenqvist någon framgång. Förslaget bifalls inte

Han hemställer också att juveler måtte åsättas en tull av 1/10 av varans värde. Samma dåliga framgång här.

Men ett förslag om att tullen på leksaker eller s.k. nürnbergerkram av alla slag, måtte höjas från 25 öre till 60 öre per skålpund, vinner gehör och Riksdagen godkänner höjda tullavgift på leksaker och nürnbergerkram. Man bestämmer till och med att höja tullen till 75 öre. Första framgången!

Slutligen tar Mejenqvist upp ett sista förslag i sin motion. Nämligen att äkta pärlor måtte beläggas med en tullavgift motsvarande 1/10 av varans värde. Även här säger utskottet nej och Riksdagen går på samma linje.

Detta är Carl Mejenqvist debut i Riksdagen. Hans namn har genljudit i maktens boningar.

1880 ligger han lågt vad gäller motioner men nästa år - 1881 - skriver han en ny motion.

Denna gång handlar det om gräsandsjakt. Han vill helt enkelt ändra i jaktstadgan där fridlysningstiden gäller från och med den 16 mars till och med den 10 juli. Så här motiverar han sitt förslag:

”denna fridlysningstid anser jag vara för kort - om man aktgiver på gräsandungar som fångas de första dagarna efter den lovliga tiden, finner man mer än väl, i de allra flesta fall, att dessa ungar är så små, att de knappast motsvara halva värdet av en fullväxt and, likasom att, i anseende till ungarernas allt för späda ålder, de icke genom flykt kunna rädda sig, utan bliva genom jägarnas hundar levande från sina gömställen angripna och dödade.

Då jag sålunda antager, att om ej alla, åtminstone de flesta, åren denna fågelarts fridlysningstid är alltför kort tilltagen och man ej på förhand kan bestämma vilken eller hur många år väderleken kan vara så gynnsam, att den nuvarande skyddstiden kan vara tillräcklig, tror jag att det är alldeles nödvändigt, så vida nämnda fågelslag icke skall nära nog utrotas, att mera skydd beredes därför. Alltså får jag härmed vördsamt föreslå och påyrka, att Riksdagen för sin del ville besluta att jakt efter gräsand vare förbjuden från och med den 16 mars till och med den 24 juli. Alltså två veckor längre.

Hur gick det då med motionen? - Det gick inte bra. Utskottet håller med om att det då och då inträffar sena och kalla vårar men att gräsandsungarna vanligen hunnit utvecklas till fullt matnyttigt vilt. Utskottet hemställer därför att motionen lämnas utan avseende. Den kom alltså inte längre.

1882 skrev han sin tredje motion.

Om ändring i Kongl. Förordningen den 18 september 1874 angående försäljning av vin och maltdrycker

Från många orter inom vårt land förspörjes klagan över att orternas lanthandlande hålla vin - och maltdrycker för allmänheten till salu. Där köpas flera eller färre buteljer av dylik vara, och begiva de sig utanför handelslokalen och där förtära vad de inköpt, och sedan återlämna till handlanden de kärl vari varan funnits, och sedan företaga nya uppköp, till dess de bliva mer eller mindre redlösa, varefter ej så sällan oreda, oenighet och slagsmål uppstå och stundom ändå grövre förbrytelse.

Mejenqvist föreslår att Kongl. Maj:t:s Befallningshavande (alltså Länsstyrelsen) efter tillstyrkande av kommunalnämnd och kommunalstämma därtill meddela tillstånd..

Andra kammarens Andra tillfälliga utskott sympatiserar livligt med motionärens avsikt att lägga ännu mera hämmande band på vin- och ölförbrukningen på landsbygden och nödgas konstatera det förhållandet, att denna förbrukning med ty åtföljande oordningar och förbrytelser betänkligt tilltagit.

Däremot anser Utskottet att ett måttligt bruk av maltdrycker inte bör förhindras.

Utskottet får därför hemställa att Riksdagen behagade i underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla - --att all handel med vin till avhämtning förbjudas, därest icke särskilt tillstånd lämnats.

Hur gick det? Utskottets hemställan blev avslaget av kammaren. Mejenqvist kom nästan ända fram med sin motion.

Och så till den sista motionen - 1884.

Angående eftergift af kronans rätt till danaarf efter Färgaren J.A. Söderholm

Först vill jag förklara ordet danaarv. Det är alltså ett arv som gick till staten när inga arvingar fanns och änka var i princip inte arvsberättigad förrän genom den nya giftomålsbalken 1920. Från 1928 är det Allmänna arvsfonden som är mottagare i stället för staten. Ordet danaarv är inte längre gångbart.

Men så här skriver Mejenqvist:

Färgaren J.A. Söderholm avled 1881, utan att efterlämna kända arvingar, och utan andra tillgångar än 1 120 kr och 64 öre, som inestod i ett av honom och hans efterlevande änka, Anna Sofia Söderholm i Sävsjö beläget obetydligt färgeri, med ett mindre boningshus, bebyggt på 3 kappland avsondrad jord (ca 460 m²), i bouppteckningen nog upptaget till 2 000 kronor. På Söderholms andel av ovanstående behållning, 560 kr och 32 öre, har Advokatfiskalen yrkat att densamma såsom danaarv måtte tillfalla staten.

I följd härav måste ovan omförmälda lilla färgeriet jämte boningshus, som utgör änkans enda bärning och som makarna förvärvat, huvudsakligen genom hennes strävanden och omtanke, under det att mannen var en ohjälplig drinkare, oförmögen att bidra till sitt eget uppehälle, försäljas, på det att hälften utav det efter försäljningen och skuldens betalning återstående belopp, vilket utan tvivel icke kommer att överstiga 500 kr, skall kunna till statsverket redovisas.

Väl bekant med dess förhållanden och övertygad om att Riksdagen när den om dem erhåller kännedom, skall lika med mig ömma för den stackars änkans nödställda belägenhet och finna det varken vara med statens fördel eller värdighet förenligt, att för några hundra kronor överlämna en fattig och arbetsam kvinna till verklig nöd, tager jag härmed mig friheten hemställa att Riksdagen för

sin del ville medgiva att Kronans rätt till danaarv efter färgaren J.A. Söderholm från Sävsjö eftergives till förmån för hans efterlämnade änka.

Det blev en proposition av motionen och följande slutkläm står att läsa i propositionen:

Med avseende å vad i ärendet förekommit vill Kongl. Maj:t i nåder föreslå Riksdagen, att Kronans rätt till ifrågavarande danaarvsmedel må överlåtas å sökanden Anna Sofia Söderholm, dock med förbehåll av den kammaradvokatfiskalen lagligen tillkommande rätt till andel i samma medel, beräknad å det av kammaradvokatfiskalen uppgivna beloppet sexhundraotjugotvå kronor 57 öre.

...och förbliver Kongl. Maj:t Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSKAR (den andre)

Riksdagen tar 1884-05-13 följande beslut: Med avseende å de bevekande omständigheter, som här föreligga, har Riksdagen jämväl till Eders Kongl. Maj:ts sistnämnda proposition lämnat bifall.

Slutet gott allting gott. Den sista motionen gick ända upp i Riksdagen och änkan Söderholm fick ärva sin avlidne make och kanske såg hon lite förmildrande på honom trots att han fått figurera som ohjälplig drinkare bland så prominenta män i Sveriges högsta beslutande organ.

Sven Gustaf Lundberg

Han som gett namn åt torget väster om åbron.

Han var född i Vrigstad och sägs vara något av ett affärsgeni. Köpte och sålde allt inte minst spannmål och fodervaror. 1867 flyttade han från Vrigstad med sin rörelse och hela huset förresten till Lilla Torget eller som det idag heter Lundbergsplan. Huset, som fortfarande ligger i norra delen av torget, har troligen varit två hus från början med tanke på dess storlek. Det finns en beskrivning av husen runt torget i Vrigstad omkring 1865 och där lär i varje fall det ena huset stått.

Lundberg var förresten svåger med Carl August Petersson, eller Rike-Pelle som man sade. Hustrun Sofia, född i N. Ljunga socken, var alltså syster till Rike-Pelle. Även Rike-Pelle var tidigt ute i Sävsjö och öppnade den första affären i det blivande samhället Sävsjö redan omkring 1862-1863. Till och med några år innan järnvägen kom.

Lundberg, som titulerades grosshandlare, lär tillsammans med handlanden Jacob Hammargren (han som fått ge sitt namn åt Jacobsgatan) årligen ha rest till Norge och köpt vagnslast med lutfisk, som redan då var en viktig ingrediens till jul.

I den kommunala beslutskretsen hamnade han i tätklungan.

Han var också engagerad i missionsförsamlingen där hans givmildhet kom till flera uttryck, bl.a. genom att ofta stå för resepredikanernas uppehälle och även deras resekostnader.

Handelsfirman växte och blev ett av de största företagen i Småland.

Redan som 57-åring avled han dock och firman övergick i svärsonens händer. Det var Jonas Peter Carlsson, allmänt kallad J.P.. Även han blev en mycket framgångsrik affärsman. Och för att fortsätta på släktskapet kan jag bara nämna att J.P.:s son Tobias Carlsson sedan övertog rörelsen. Hela tiden i det långa huset från Vrigstad.

Hjalmar Strömer

Vi kommer nu att få bekanta oss med en av de mer originella personerna i Sverige under 1800-talets andra hälft; Hjalmar Strömer – som från början hette Nils Hjalmar Nilsson men som senare tog sig namnet Strömer efter sin födelsesocken Ström i Jämtland. Han föddes 1849 i en mycket fattig nybyggarfamilj tre mil nordväst om Strömsund där fadern bränt skog och brutit mark. Hans barndomshem finns idag i hembygdsgården i Strömsund.

Varför är då denne man begravd här på N. Ljunga kyrkogård så långt från sin hembygd?

Det har skrivits en del om honom men framför allt har han själv publicerat sig på olika sätt och med detta och en del samtal med människor i Strömsund har jag fått följande livshistoria:

”Den gråkalla julaftonen 1886 fanns bland passagerarna på sydgående snälltåget mot Malmö och mot den efterlängtrade solen i Italien en reslig man med böljande mörkt skägg och lockigt hår. Han verkade sjuk och föll plötsligt samman. När tåget ångade in på Sävsjö station hjälpte konduktören honom in i väntsalen, där man lade honom på en bänk med överrocken som kudde. Några timmar senare avled han på Järnvägshotellet (det som senare fick namnet Hotell Du Nord). Han var då bara 37 år gammal. ”När stoftet på nyårsdagen 1887 sänktes till sista vilan i graven på N. Ljunga kyrkogård var endast några få personer närvarande.” Bland dem hans fästmo och bokbindaren Klas Svenander från Sävsjö. Det var sedan nykterhetsfolk som såg till att det blev blommor på graven under många år framöver.

Tidigt uppmärksammades han för sitt läshuvud och 1874 skrevs hans in vid Uppsala universitet där han började studera till präst. Han prästvigdes aldrig men tjänstgjorde som hjälppräst tills han en dag blev kritiserad av prosten i Ström. Aldrig mer ska jag predika i en statskyrka sa han och rev av sig prästkragen. Han lämnade universitetet efter några få år på grund av problem med ekonomin men sedan han träffat en matematiker som såg hans begåvning övertalades han att återvända till universitetet för att fortsätta med naturvetenskapliga studier och började då studera astronomi. Intresset för just detta ämne hade han fått av sin mor som enligt honom själv ingav honom beundran för stjärnhimlens prakt. Inom parentes tycker jag nog att man kan dra en parallell till astronomen och författaren Peter Nilsson från Möcklehults by nere i Hjälmteryds socken. Han fick också sin inspiration och sitt intresse för astronomi under stjärnklara nätter men då från sin morfar nere i Möcklehult. Peter Nilsson dog också alltför tidigt.

En av Strömers studiekamraterna var Hjalmar Branting, som vid ett senare tillfälle sade om honom ”Måtte vår svenska demokrati få många sådana män som Hjalmar Strömer, så oegennyttiga, så nitiska, så sanningsälskande och så i grund och botten ärliga som han.”

August Strindberg hörde också till Strömers nära vänkrets.

Det som gör Hjalmar Strömer till en bemärkt personlighet är hans liberala människosyn och progressiva idéer och hans riksomfattande och mångsidiga verksamhet, bl.a. som föreläsare, folkbildare, nykterhetstalare och författare. Som författare blev han en pionjär när det gällde att popularisera astronomi på samma sätt som fransmannen Camille Flammarion. Strömer skrev bl.a. En

färd genom världsrymden, 1879 och En sekund i evigheten, världarnas uppkomst, bestämmelse och undergång, 1882. Både dessa böcker byggde på hans föreläsningar.

Men han blev med tiden alltmer radikal och betraktades både som kättare och upprorsman.

Han fick TBC och kom troligen till Sävsjö för behandling i den verksamhet som var föregångare till Sävsjö Sanatorium, ”ett bolag med ändamål att organisera vård åt bröstlidande”

Att Tidningen Faluposten den 28 augusti 1886 skriver att Strömer gått med i logen Säfsjö Wälgång tyder ju också på att han även före sin bortgång vistats i Sävsjö och det framgår också av ett citat den 11 november 1886 i Tidning för Wenersborgs stad o län under rubriken Föredrag af Hjalmar Strömer. ”I den vackra sanatorieskogen i Säfsjö samlades för en tid sedan bortåt ett tusental goodtemplare för att i broderlighet fira en enkel fäst. Vid detta tillfälle lät den nyförvärfvade "brodern", den bekante skriftställaren och föreläsaren Hjalmar Strömer höra sig i ett af dessa föredrag, der språkets och tankarnes upphöjdhet rycka åhörarne med sig”.

Minnesstenen är av känd Ragundagranit från jämtländskt urberg. Den avtäcktes 1960 i närvaro av författaren Per Nilsson-Tannér och representanter för Ströms hembygdsförening. Nämndemannen Edvin Andersson i Sävsjö framförde ett tack för att man på detta sätt velat hugfästa minnet av sin bygds store son.

Även i nutid finns minnet av honom bevarat genom att en skola i Strömsund har uppkallats efter honom nämligen Hjalmar Strömers gymnasium.

Och ni kommer kanske ihåg att det för något år sedan stod en dragkamp mellan denna skola och Aleholmsskolan om vem som skulle ha ett skyttegymnasium. Där drog Sävsjö längsta strået.

Karl Herslow

Här finns en sten som har ett något ovanligt namn. Karl Herslow.

Han var född 1876 i grenadjärstorpet Ekeberget här i N. Ljunga och son till distinktionskorpral (den högsta underbefälsgraden) Johannes Stork och hans första hustru Mathilda Johannesdotter. Av okänd anledning tog han sig namnet Herslow redan i slutet av 1890-talet.

Vid tjugo års ålder blev han antagen som officersaspirant i Karlsborg. Där genomgick han bl.a. underofficersskolan men tog avsked från militärtjänsten 1899. Samma år fick han anställning vid SJ som extra kontorsbiträde vid stationen i Sävsjö.

Där stannade han några år och vid befordran till 1:e kontorsbiträde förflyttades han till Osby och senare till Lund. Efter privata studier i Lund befordrades Herslow till stationsskrivare med placering i Luleå. År 1916 förflyttades han till Uppsala, där han tre år senare blev förste stationsskrivare och tjänstgjorde som personalchef. Efter befordran till expeditionsföreståndare blev han chef för godsexpeditionen. Innan han pensionerades 1941 erhöll han guldmedalj för långvarig och trogen SJ-tjänst.

Han avled på juldagen 1961 på dåvarande kronikerhemmet i Uppsala.

I en dödsruna om honom står det att han var en stor sällskapsmänniska och att hans stora hobby var resor. Under årens lopp genomkorsade han den europeiska kontinenten flera gånger. Han förblev ogift i hela sitt liv.

bertil.zettergren@gmail.com

Sävsjö Hembygdsförening